

MOŽNOSTI MERANIA ČRTOVEJ EMOCIONÁLNEJ INTELIGENCIE ŠKOLSKÝM PSYCHOLÓGOM¹⁰

Lada KALISKÁ, Ján KALISKÝ

Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici: Pedagogická fakulta

Abstrakt: Prehľadová štúdia upozorňuje školského psychológa na možnosti posudzovania emocionálnych vlastností v črtovom modeli emocionálnej inteligencie K.V. Petridesa (2001). Charakterizuje jednotlivé verzie dotazníkov črtovej emocionálnej inteligencie pre deti (TEIQue-CF), pre adolescentov (TEIQue-AF), resp. pre dospelých (TEIQue) a poukazuje na možnosti využitia plných, resp. skrátených foriem pri globálnom alebo orientačnom posúdení miery sebapercipovaných schopností a behaviorálnych dispozícií jednotlivca súvisiacich s emóciami.

Kľúčové slová: model črtovej emocionálnej inteligencie, dotazníky na meranie črtovej emocionálnej inteligencie pre deti, adolescentov a dospelých, emocionálne vlastnosti

ÚVOD

Na konci minulého storočia sa koncipovali dva prúdy analyzovania konštruktu emocionálnej inteligencie (ďalej v texte EI). EI ako schopnosť a EI v rámci zmiešaných modelov. Avšak výrazná kritika výskumov, ktoré posudzovali emócie prostredníctvom výkonových testov, podnietila vznik radikálnej rekonceptualizácie konštruktu EI, v ktorom sa zdôrazňuje, že práve osobnostné črty úzko súvisia s emocionálnym fungovaním jednotlivca. V kontexte tejto prieskumnej štúdie sa tak stal kľúčovým modelom práve model tzv. črtovej emocionálnej inteligencie anglického psychológa K. V. Petridesa. K. Petrides a jeho spolupracovníci (2001, 2009, 2011) vysvetľovali a analyzujú EI ako konšteláciu seba-pripísaných schopností a behaviorálnych dispozícií súvisiacich s emóciami, resp. emocionalitou. Model črtovej EI predstavuje kvalitatívne odlišný štýl správania sa a prežívania jednotlivca, ktorý je efektívny v jednom kontexte, ale nie v inom (Petrides et al., 2007).

Črtová emocionálna inteligencia (resp. črtová emocionálna seba-pôsobnosť) sa týka predovšetkým rozpoznávania emócií, seba-percepcie a dispozícií osobnosti. K. V. Petrides a A. Furnham (2001) popísali prvú vzorovú oblasť črtovej EI, ktorá bola tvorená spoločnými znakmi rôznych modelov EI. Za základné aspekty akéhokoľvek modelu EI považujú expresiu,

---

¹⁰ Príspevok je súčasťou riešenia projektu VEGA 1/0945/13.

percepciu a reguláciu emócií, ktoré musia tvoriť hlavné subškály modelov EI. Do koncipovania vlastného modelu črtovej EI integrovali predpoklady z koncepcie:

- Thorndika (1920), ktorý považoval osobnostnú črtu sociabilita za kľúčovú vo vzťahu k sociálnej inteligencii;
- Gardnera (1993), ktorý podobne vzťahoval črtu emocionalita k intra- a interpersonálnej inteligencii;
- a dokonca aj P. Saloveya a J. Mayera (1990), ktorí uvádzali osobnostné črty (empatia, flexibilita, atď.) ako obsahové domény emocionálnej inteligencie ako vnímanej EI;
- a faktory zo zmiešaného modelu Bar-Ona (sebaúctu, interpersonálne vzťahy, zvládanie stresu a impulzivitu (nízku) a šťastie s optimizmom);
- a v neposlednom rade prebrali od D. Golemana osobnostné domény ako empatiu a asertivitu (in Petrides, 2001, 2009).

Hlavným snažením K. V. Petridesa bolo vybrať podstatné prvky viacerých modelov EI a tie spolu integrovať do jedného. Vylúčil nepodstatné elementy, ktoré sa vyskytovali len v jednej konkrétnej konceptualizácii.

Črtová teória EI tak vysvetľuje špecifiká osobnosti, ktoré reflektujú inter a intra individuálne diferencie v spracovaní emocionálne sýtených informácií. Jej autori faktorovou analýzou preukázali, že črtová EI je iný (keďže môže byť izolovaný v osobnostnom priestore) a zároveň zmiešaný (pretože je čiastočne determinovaný niektorými osobnostnými dimenziami) konštrukt emocionálnej seba-percepcie, ktorý sa nachádza na nižšej hierarchickej úrovni osobnosti, ako napríklad črty *Big Five* (Petrides et al., 2007, 2011). Očakáva sa, že črtová EI bude potom signifikantne vstupovať do vzťahu s vyššími úrovňami hierarchie osobnosti, ktoré definujú jej faktory, t. j. bude vo vzťahu k osobnostným „taxonómiam“. Potvrdili, že teória črtovej EI vykazuje inkrementálnu (t. j. prírastkovú) validitu nad rámec základných osobnostných dimenzií, t. j. nad rámec Veľkej trojky H. J. Eysencka (psychotizmus, extravergia, neurotizmus) a Veľkej päťky P. T. Costu a R. R. McCraea (neurotizmus, extravergia, otvorenosť voči skúsenosti, prívetivosť, svedomitosť). Komponenty črtovej EI vstupujú do vzťahov hlavne s premennými, ktoré pokrývajú afektívne dispozície jednotlivca.

DOTAZNÍKY NA MERANIE ČRTOVEJ EI

Ako sme teda uviedli, tento typ modelov EI patrí do sféry teórií osobnosti a meria sa prostredníctvom sebaopisných dotazníkov. K. V. Petrides so spolupracovníkmi integráciou piatich modelov EI identifikoval základné dimenzie na posúdenie vnímania, vyjadrovania

a regulovania emocionálneho prežívania jednotlivca, čo sa stalo podkladom pre vytvorenie viacerých verzií dotazníkov radu črtovej emocionálnej inteligencie (*Trait Emotional Intelligence Questionnaire – TEIQue*), ktoré prezentujeme v tabuľke 1.

Tabuľka 1 Verzie dotazníkov na meranie črtovej emocionálnej inteligencie od K.V. Petridesa (2001)

<i>Skratka verzie</i>	<i>Forma</i>	<i>Posudzuje</i>	<i>Počet položiek</i>	<i>Vek respondentov</i>	<i>Čas administrovania</i>
TEIQue	plná forma	15 dimenzií 4 faktory globálnu TEI	153	dospelý	25 min
TEIQue-SF (short form)	krátka forma	globálnu TEI	30	dospelý	7 min
TEIQue-AF (adolescent form)	plná forma	15 dimenzií 4 faktory globálnu TEI	153	13-17	25 min
TEIQue-ASF	krátka forma	globálnu TEI	30	11-17	10 min
TEIQue-CF (children form)	plná forma	9 dimenzií globálnu TEI	75	8-12	25 min
TEIQue-CSF	krátka forma	globálnu TEI	36	8-12	10-15 min

TEIQue – Trait Emotional Intelligence Questionnaire (Dotazník črtovej emocionálnej inteligencie)

TEIQue-SF – Trait Emotional Intelligence Questionnaire-Short Form (Dotazník črtovej emocionálnej inteligencie-krátka forma)

TEIQue-AF/ASF – Trait Emotional Intelligence Questionnaire-Adolescent Form/Adolescent Short Form (Dotazník črtovej emocionálnej inteligencie pre adolescentov/krátka forma)

TEIQue-CF/CSF – Trait Emotional Intelligence Questionnaire-Children Form/Children Short Form (Dotazník črtovej emocionálnej inteligencie pre deti/krátka forma)

Dotazníky radu TEIQue sa môžu administrovať individuálne i skupinovo on-line 24/7 systémom alebo tradičnou formou „pero-papier“. Pri administrácii sa odporúča zabezpečiť pokojné prostredie a súkromie pre respondentov. Respondentom poskytujeme inštrukciu, aby pracovali rýchlo, a aby nepremýšľali príliš dlho nad presným významom výrokov. Vyššie skóre svedčí v prospech vyššej úrovne dispozícií v rámci dimenzií, faktorov i globálnej úrovne EI. Výsledky musia byť interpretované na základe schémy 15-4-1, a nie 153-15-4-1, čo znamená, že najnižšia úroveň, na základe ktorej usudzujeme na emocionálne sýtené osobnostné dispozície jednotlivca, je úroveň dimenzií, potom faktorov a následne na globálnu úroveň EI. Avšak, vysoké skóre nepreukazuje automaticky adaptívne schopnosti jednotlivca a nízke hodnoty zase maladaptívne. Vysoké hodnoty skôr naznačujú prílišné sebavedomie

a povýšenectvo jednotlivca, kým tí s nižšími hodnotami sú skôr úprimní a nemajú potrebu si zvyšovať svoje sebavedomie. (Ak respondent zaznačil hodnotu „7“, t. j. úplne súhlasím, v 153. položke „*Niektoré z mojich odpovedí v tomto dotazníku nie sú na 100% úprimné.*“, prípadne keď sa jeho globálna úroveň EI nachádza nad 85. percentilom, tak K. Petrides (2009) odporúča jeho dotazník vylúčiť z celkovej analýzy dát.) Zistenia sa môžu využiť na diagnostiku v pracovnom, klinickom i pedagogickom kontexte.

DETSKÁ VERZIA DOTAZNÍKA TEIQue-CF

TEIQue-CF je verzia dotazníka na meranie úrovne črtovej emocionálnej inteligencie a jej deviatich dimenzií a je určená pre deti vo veku od 8 do 12 rokov. Deväť emocionálnych dimenzií stručne približujeme v nasledujúcej tabuľke (Tabuľka 2). Dotazník pozostáva zo 75-tich položiek opatrených 5-stupňovou škálou súhlasu – nesúhlasu.

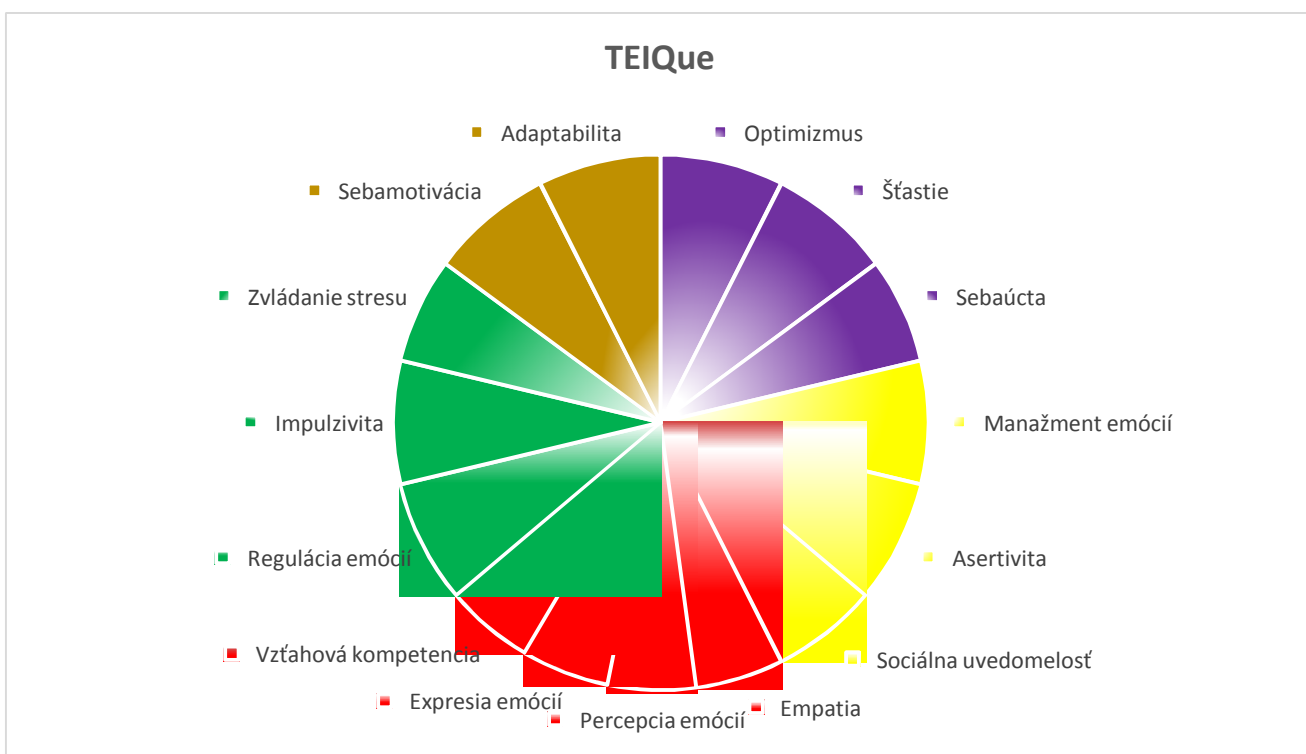
Tabuľka 2 Popis deviatich emocionálnych dimenzií z dotazníka TEIQue-CF (Mavrovelli, 2008)

Dimenzie	Krátky opis črty	Príklad položky z dotazníka TEIQue-CF
Adaptabilita	Týka sa seba-percepcie prežívania dieťaťa ohľadom toho, ako sa dokáže prispôbiť novým situáciám a ľuďom.	<i>Ťažko si zvykám na nový školský rok.</i>
Emocionálny temperament	Týka sa seba-percepcie prežívania dieťaťa, ako často a ako intenzívne prežíva emócie.	<i>Vnímam sa ako šťastné dieťa.</i>
Expresia emócií	Týka sa seba-percepcie dieťaťa, ako efektívne vie prejať svoje emócie.	<i>Vždy viem nájsť správne slová, aby som vyjadril, ako sa cítim.</i>
Percepcia emócií	Týka sa seba-percepcie dieťaťa, ako presne vie identifikovať svoje emócie a emócie u iných.	<i>Je pre mňa jednoduché rozumieť vlastným citom.</i>
Regulácia emócií	Týka sa seba-percepcie dieťaťa, ako dobre vie kontrolovať svoje emócie.	<i>Viem kontrolovať svoj hnev.</i>
Nízka impulzivnosť	Týka sa seba-percepcie dieťaťa, ako dobre vie kontrolovať sám seba.	<i>Nerád čakám na to, čo chcem hneď.</i>
Interpersonálne vzťahy	Týka sa seba-percepcie dieťaťa ohľadom kvality vzťahov s jeho spolužiakmi.	<i>Načúvam problémom iných detí.</i>
Sebaúcta	Týka sa seba-percepcie vlastnej hodnoty.	<i>Som so sebou spokojný.</i>
Sebamotivácia	Týka sa sebauvedomenia si vlastných pohnútok a motivácie.	<i>Vždy sa snažím byť v škole lepší.</i>

DOTAZNÍK TEIQUÉ-AF PRE ADOLESCENTOV A DOTAZNÍK TEIQUÉ PRE DOSPELÝCH

Dotazník na meranie črtovej emocionálnej inteligencie určený pre adolescentov vo veku 13-17 (TEIQue-AF) rokov a pre dospelých (od 17 rokov, TEIQue) posudzuje 15 emocionálnych črt, resp. dimenzií, pričom 13 z nich vytvára štyri všeobecnejšie faktory. Dve dimenzie sa chápu ako samostatné. Každá dimenzia sa týka osobnostnej premennej, ktorá je istým spôsobom vo vzťahu k prežívaniu a k emóciám jednotlivca. Štyri faktory sú:

1. *Emocionalita* zahŕňa aspekty sebaapôsobnosti pri vnímaní a vyjadrovaní emócií.
2. *Sociabilita* je tvorená aspektami sebaapôsobnosti potrebnými v oblasti interpersonálnych interakcií.
3. *Sebakontrola* obsahuje aspekty sebaapôsobnosti pri regulovaní emócií a impulzov.
4. *Well-being* zahŕňa črty, ktoré sa viažu na osobnostné dispozície (obrázok 1).

Obrázok 1 Črtové dimenzie teórie črtovej EI
(fialové dimenzie tvoria faktor *Well-being*, žlté tvoria *Sociabilitu*, červené dimenzie faktor *Emocionality*, zelené faktor *Sebakontroly* a dve hnedé dimenzie tvoria samostatné črty EI)

V nasledujúcej tabuľke 3 približujeme stručne charakteristiku jednotlivcov, ktorí dosiahli vysokú, resp. nízku úroveň v jednotlivých faktoroch črtovej EI. (Viacej informácií je prezentovaných v Petrides, 2009, s. 59-61; Salbot et al., 2011a, s.15-18; Salbot, Nábělková, 2011b).

Tabuľka 3 Štyri emocionálne faktory z modelu črtovej EI (Petrides, 2009; Salbot, et al., 2011a)

Faktory	Vysoké skóre vo faktore	Nízke skóre vo faktore
emotionality	<ul style="list-style-type: none"> • sú v súlade s vlastným prežívaním a prežívaním iných; • vnímajú a vyjadrujú emócie adekvátne; • pochopia, porozumejú potrebám a túžbam druhých; • otvorenosť voči skúsenosti iných; • formuje priaznivé sociálne interakcie; • zväčša sú to extroverti, vysoko pracovne motivovaní; • sociálne orientovaná kariéra. 	<ul style="list-style-type: none"> • ťažkosti v identifikácii emocionálneho prežívania, v prejavovaní citov druhým; • ťažkosti vo vyjadrovaní myšlienok týkajúcich sa emócií; • nízke sebavedomie; • tvrdohlavosť, neústupčivosť, egocentrickosť; • menej uspokojujúce osobné vzťahy; • tendencia k neurotickým a depresívnym ťažkostiam.
sebakontroly	<ul style="list-style-type: none"> • schopnosť regulovať a zvládať záťaž a stres; • efektívne copingové stratégie; • stabilná a svedomitá osobnosť; • uvažovanie a rozvaha pred činom; • vysoká pracovná motivácia. 	<ul style="list-style-type: none"> • impulzívne, skratové správanie a konanie; • maladaptívne copingové stratégie; • neuvážlivosť, vznetlivosť, splašenosť; • úzkostné, depresívne, somatické a neurotické ťažkosti;
sociability	<ul style="list-style-type: none"> • dobrí poslucháči, efektívna komunikácia; • vedia ovplyvňovať a pôsobiť na druhých, uvedomujú i ich potreby; • priamosť, úprimnosť, prívetivosť; • sociálne citliví, adaptabilní a vnímaví; • dobrí vyjednávači, poslucháči, kouči; • priaznivý vplyv na druhých; • vodcovské schopnosti; • podnikateľská sféra pôsobenia. 	<ul style="list-style-type: none"> • plachí a rezervovaní, tendencia k submisivite; • úzkosť v cudzom a neznámom sociálnom prostredí; • zvyčajne neobľubujú spoločnosť a kreovanie sociálnych sietí; • sú skôr členmi tímu, než jeho lídrami.
well-being	<ul style="list-style-type: none"> • optimisti; • prežívajú osobnú pohodu a životnú spokojnosť, vyššia miera sebaúcty; • extroverti, pozitívne naladení; • pracovná spokojnosť; • dôvera vo vlastnú intuíciu. 	<ul style="list-style-type: none"> • skôr pesimisti; • nízka sebaúcta; • prejavy somatických ťažkostí, anxiety a depresivity; • neistota a strach v činnostiach.

Dotazník pozostáva zo 153 položiek opatrených 7-stupňovou škálou súhlasu – nesúhlasu. Do výpočtu skóre jednotlivých dimenzií črtovej emocionálnej inteligencie vstupuje 144 položiek z celkového počtu. Zostávajúcich deväť položiek slúži na účely odhalenia miery sociálnej

desirability respondentov. Slovenská verzia pre adolescentov je v podstate identická s verziou pre dospelých okrem jednej položky, ktorá sa týka buď pracovného (TEIQue) alebo školského (TEIQue-AF) prostredia (ide o 152. položku, konkrétne *Je pre mňa problém „mať pod kontrolou“ situácie v škole/ situácie v práci.*). Autor dotazníka K. Petrides (2009) poukázal na to, že konštrukt EI a jeho domény sú invariantné pre adolescentov a dospelých.

Stručné priblíženie 15-tich črtových dimenzií z TEIQue-AF, resp. TEIQue ponúka nasledujúca tabuľka (Tabuľka 4).

Tabuľka 4 Osobnostná charakteristika v črtových dimenziách dotazníka TEIQue-AF, resp. TEIQue (Petrides et al., 2007, 2009)

	Črtové dimenzie	Vysoko skórujúci sa charakterizujú ako...	Príklad položky z dotazníka TEIQue-AF
1.	Adaptabilita	...flexibilní a ochotní prispôbiť sa novým podmienkam.	<i>Často mi príde ťažké prispôbovať svoj život tomu, čo sa práve deje. (R)</i>
2.	Asertivita	...priami, úprimní a ochotní stáť si za svojimi právami.	<i>Ak s niekým nesúhlasím, nerobí mi problém povedať mu to.</i>
3.	Emocionálna expresia	...schopní vyjadriť svoje emócie druhým ľuďom.	<i>Ostatní mi hovoria, že zriedkakedy hovorím o tom, čo cítim. (R)</i>
4.	Manažment emócií (druhých)	...schopní vplývať na emócie druhých ľudí.	<i>Zvyčajne viem ovplyvniť prežívanie druhých ľudí.</i>
5.	Emocionálna percepcia (u seba a druhých)	...jasne vnímajúci tak vlastné emócie, ako aj emócie druhých.	<i>Stačí mi na človeka pozrieť a viem pochopiť, čo cíti.</i>
6.	Emocionálna regulácia	...schopní kontrolovať svoje emócie.	<i>Zvyčajne som schopný rýchlo sa upokojiť po tom, čo ma niekto „vytočil“.</i>
7.	Nízka impulzivita	...uvážliví a málo podliehajúci momentálnym pohnútkam.	<i>Druhí mi hovoria, že sa ľahko „vystresujem“. (R)</i>
8.	Vzťahová kompetencia	...schopní udržiavať plnohodnotné osobné vzťahy.	<i>Je pre mňa veľmi dôležité dobre vychádzať so všetkými mojimi blízkymi priateľmi a rodinou.</i>
9.	Sebaúcta	...úspešní a sebavedomí.	<i>Verím, že mám mnoho silných stránok.</i>
10.	Sebamotivácia	...angažovaní a nevzdávajúci sa ani pri nepriaznivých okolnostiach.	<i>Už len to, že niečo robím dobre, mi spôsobuje veľa radosti.</i>
11.	Sociálna uvedomelosť	...dobrí networkeri s vynikajúcimi sociálnymi zručnosťami (soft-skills).	<i>Viem dobre vychádzať s ľuďmi.</i>
12.	Zvládanie stresu	...schopní odolávať tlakom a regulovať stres.	<i>Vo všeobecnosti viem zvládať stres.</i>
13.	Črtová empatia	...schopní zaujať perspektívu druhých ľudí.	<i>Zvyčajne je pre mňa ťažké upokojiť nahnevaných ľudí. (R)</i>
14.	Črtové šťastie	...radostní a spokojní so svojím životom.	<i>Život je nádherný.</i>
15.	Optimizmus	...dôverujúci a všímajúci si svetlé stránky života.	<i>Myslím si, že sa mi veci v mojom živote vydaria.</i>

SKRÁTENÉ FORMY VERZIÍ RADU DOTAZNÍKOV ČRTOVEJ EMOCIONÁLNEJ INTELIGENCIE

K. V. Petrides so svojimi spolupracovníkmi vypracovali aj krátke formy verzií radu dotazníkov TEIQue (tabuľka 1). Krátke formy dotazníkov radu TEIQue odporúča (Petrides, 2009, 2011) používať vo výskumných šetreniach s obmedzenými časovými možnosťami a v prípade, že črtová EI nie je prvoradou premennou, ale len pomocnou či orientačnou. Ich výhody vidíme predovšetkým v ich jednoduchej administrácii (okolo 10 minút), ako aj v jednoduchom skórovaní, ktoré je prístupné širokej komunite prostredníctvom web-portálu venovanému črtovej EI a spravovanému autorom dotazníkov K. V. Petridesom.

Detská krátka forma verzie dotazníka TEIQue-CSF (*Trait Emotional Intelligence Questionnaire – Children Short Form*) obsahuje 36 položiek a respondenti odpovedajú na 5-stupňovej škále. Umožňuje vypočítať len globálnu úroveň emocionálnej inteligencie. Krátka verzia dotazníka bola vytvorená priamo z pôvodnej plnej verzie dotazníka TEIQue-CF. Autori sa ju pokúsili vytvoriť tak, aby zabezpečili jej dostatočnú vnútornú konzistenciu a aby bolo zabezpečené, čo najširšie krytie samotného konštruktu. Krátka forma verzie dotazníka črtovej emocionálnej inteligencie pre adolescentov TEIQue-ASF (*Trait Emotional Intelligence Questionnaire – Adolescent's Short Form*), resp. pre dospelých TEIQue-SF (*Trait Emotional Intelligence Questionnaire – Short Form*) je 30-položkový dotazník, ktorý meria globálnu úroveň črtovej EI a umožňuje, avšak iba orientačne, vyčísliť štyri základné faktory (well-being, sebakontrolu, emocionalitu, sociabilitu) a globálnu úroveň črtovej EI. K. Petrides (2009) upozorňuje, že krátka forma má slúžiť len na vyčíslenie globálnej úrovne črtovej EI. Presnejšie posúdenie štyroch faktorov odporúča zrealizovať na základe plných foriem verzií dotazníkov črtovej EI.

Na základe doterajších zistení (Salbot, Nábělková, Kaliská, 2012; Kaliská, 2015) konštatujeme, že výskumné výsledky svedčia v prospech reliability a validity skrátených foriem verzií dotazníka TEIQue-CSF alebo TEIQue-ASF, resp. TEIQue-SF. Upozorňujeme, že pri krátkych formách dochádza k istej redukcii, čo sa reflektuje aj do ich psychometrických vlastností, ktoré sa javia slabšie. Súhlasíme tak s autorom testov na meranie črtovej EI, že nie je možné zredukovať dotazníky len na tieto premenné a krátke formy dotazníkov môžu slúžiť len na orientačné posúdenie miery sebapercipovaných schopností a behaviorálnych dispozícií jednotlivca súvisiacich s emóciami. Ak chceme posudzovať emocionálne kompetencie u detí alebo adolescentov, resp. dospelých komplexnejšie, odporúčame potom používať plné formy verzií dotazníkov na meranie črtovej EI, t. j. dotazník na meranie črtovej EI u detí (TEIQue-

CF), dotazník na meranie črtovej EI u adolescentov (TEIQue-AF), resp. dotazník na meranie črtovej EI u dospelých (TEIQue).

ZÁVERY A ODPORÚČANIE

Zmysluplnosť črtového modelu emocionálnej inteligencie K.V. Petridesa je podporená skutočnosťou, že tento model stavia na seba-perceptcii a dispozíciách správania, čo je kompatibilné so subjektívnou povahou emócií. Samotná teória črtovej EI a dotazníky na jej meranie (Petrides, 2009, 2011) majú svoje opodstatnenie, pretože:

- zdôrazňujú subjektívnu povahu emocionálneho zážitku;
- vychádzajú z psychologickéj teórie a integrujú tento konštrukt medzi hlavné modely diferenciálnej psychológie;
- viaceré výskumy potvrdili jeho konštruktovú, kritériálnu, diskriminačnú, inkrementálnu (označovanú aj ako prírastkovú) validitu (Petrides, Pérez-González et al., 2007; Petrides, 2009; Nábělková, 2012; Salbot, Nábělková, Kaliská, 2012; Kaliská, 2015), ako aj súběžnú i prediktívnu validitu, kde dotazník TEIQue bol najlepším prediktorom vo vzťahu k viacerým psychologickým kritériám (k agresivite, k hnevu, k hostilitě, k sociálnej izolácii, k poruchám príjmu potravy, k šťastiu, k životnej spokojnosti, k alkoholovej závislosti, k výsledkom v škole a k mnohým iným premenným);
- variabilita verzií radu dotazníkov TEIQue pre tri vývinové obdobia (verzia pre dospelých, pre adolescentov a pre deti);
- a v neposlednom rade je výhodou dotazníka TEIQue to, že poskytuje komplexný emocionálny profil jednotlivca.

K. Petrides (2009, 2011) odporúča používať dotazníky radu TEIQue hlavne kvôli trom dôvodom.

- Po prvé, tieto dotazníky priamo vychádzajú z teórie črtovej emocionálnej inteligencie.
- Po druhé, pokrývajú celý rozsah teórie črtovej EI.
- Po tretie, minimálne verzie TEIQue pre dospelých a TEIQue-AF pre adolescentov majú vysokú prediktívnu validitu.

My dodávame ďalšie dva dôvody a to, že poskytujú jedinečný a komplexný spôsob pre školského psychológa ako posúdiť emocionálne prežívanie u detí a adolescentov, prípadne u dospelých. Druhý dôvod je, že česko-slovenský odborný priestor do teraz neposkytoval školským psychológom validný a reliabilný nástroj na globálne zachytenie emocionálnych aspektov prežívania jednotlivca, a tak my tu tento priestor vyplňame. Konštatujeme, že

slovenské verzie radu dotazníkov črtovej EI pre dospelých (TEIQue in Nábělková, 2012; Salbot et al., 2011a) ako aj pre adolescentov (TEIQue-AF in Salbot, Nábělková, Kaliská, 2012; Kaliská, 2015) vykazujú vysoko akceptovateľné psychometrické vlastnosti.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- GARDNER, H. (1993). *Multiple intelligences: The theory in practice*. New York. Basic Books, 1993, 304, s. ISBN 04650-1822-X.
- KALISKÁ, L. (2015). Psychometrické vlastnosti a slovenské normy dotazníkov črtovej emocionálnej inteligencie pre deti a adolescentov. Habilitačná práca. Nitra: FSVaZ.
- NÁBĚLKOVÁ, E. (2012). Psychometric properties of the questionnaire of trait emotional intelligence for adults (TEIQue). In *Psychologica Universitas Comeniana – zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave XLI (CD-rom)*, s. 657-675. Bratislava: Stimul + FF UK. ISBN 978-80-8127-057-4.
- PETRIDES, K.V. (2011). Trait Emotional Intelligence Theory (Commentaries). *Industrial and Organizational Psychology*. 3 (2010), pp. 136-139
- PETRIDES, K.V. (2009). *Trait Emotional Intelligence Questionnaire (TEIQue)*. Technical Manual. London: London Psychometric Laboratory.
- PETRIDES, K. V., & FURNHAM, A. (2001). Trait emotional intelligence: Psychometric investigation with reference to established trait taxonomies. *European Journal of Personality*, 15, pp. 425-448.
- PETRIDES, K.V., PÉREZ-GONZÁLES, J.C., & FURNHAM, A. (2007). On the criterion and incremental validity of trait emotional intelligence. *Cognition and Emotion*, 2007, 21 (1), p. 26-55. (online). (cit. 21.4.2010). Retrieved from: www.psypress.com/cogemotion.
- PETRIDES, K.V., PITA, R., & KOKKINAKI, F. (2007). The location of trait emotional intelligence in personality factor space. *British Journal of Psychology*, 98, pp. 273-289.
- SALOVEY, P., & MAYER, J. (1990). *Emotional Intelligence*. New York: Baywood Publishing Co, Inc.
- SALBOT, V., NÁBĚLKOVÁ, E., & KALISKÁ, L. (2012). Emocionálna seba-pôsobnosť: možnosti merania dotazníkmi radu TEIQue. In HALAMA, P., HANÁK, R., & MASARYK, R. (Eds.) *Sociálne procesy a osobnosť 2012*. Bratislava: SAV. ISBN 978-80-88910-40-4. s. 234-240.
- SALBOT, V., & NÁBĚLKOVÁ, E. (2011b). Problémy merania emocionálnej inteligencie: projekt. In *Sociálne procesy a osobnosť 2010 – zborník príspevkov*. ISBN 978-80-89524-01-3, s. 320-325.
- SALBOT, V., KALISKÁ, L., NÁBĚLKOVÁ, E., BABICOVÁ, J., & BAKOVÁ, J. (2011a). *Črtová emocionálna inteligencia a psychometrické vlastnosti nástrojov na jej meranie*. Banská Bystrica: PF UMB. ISBN 978-80-557-0303-9.
- THORNDIKE, E.L. (1920). Intelligence and its uses. In *Harper's Magazine* 140, pp. 227-235. Toronto, Canada: Multi- Health Systems, Inc..

PaedDr. Lada KALISKÁ, PhD.
Katedra psychológie PF UMB
Ružová 13, Banská Bystrica
e-mail: lada.kaliska@umb

Ján KALISKÝ, PhD
Katedra etickej a občianskej výchovy PF UMB
Ružová 13, Banská Bystrica
e-mail: jan.kalisky@umb.sk